

גמ"ר

פרשת בהר תצ"ז

עלוי רועי

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר כה, א

1 | המוסר הגדול ביותר שיש בידינו - אמר רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעל ה"חפץ חיים" - הוא: "משה קיבל תורה מסיני!" עובדה זו שהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו ירד אל עולמנו השפל מקום "רפש וטיט" היא המחייבת כל אחד ואחד להיות חרד אל הדברים אשר ציווה לנו בירידתו זאת.

1
יהי
עני
א

6 משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שנכנס עם כל כבוד מלכותו לכפר קטן מלוכלך ברפש וטיט כדי לצוות על אנשי הכפר דבר מה.

כמה מחוייבים אנשי הכפר הזה בכבודו ובציוויו, על כך שהטריח את עצמו ובא אליהם אל מקום כזה שפל ובזוי.

11 כל שכן לאין ערוך מלכנו, שתפארנו וגדולתו עד אין סוף, שהטריח עצמו לרדת לעולמנו השפל והבזוי... | שבָּעָה רִקִּיעִים

בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶם לֹא בָּחַר לְמִכּוֹן שִׁבְתוֹ אֵלָּא עֲרֻבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר, סָלוּ לְרֹכֵב בְּעֲרֻבוֹת בְּיַם שָׁמוֹ (תהלים סה ה).
 6 יִשְׁבַּעַה אֲרָצוֹת בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶם לֹא בָּחַר אֵלָּא אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר, תִּמִּיד עֵינֵי ה' אֶלְהֵינוּ כֹּה (דברי יא יב).
 6 שְׁבַעַה הַרִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶם לֹא בָּחַר אֵלָּא בְּהַר סִינִי, שֶׁנֶּאֱמַר, הָהָר הַזֶּה אֱלֹהִים לְשִׁבְתוֹ (תהלים סח יז).
 שְׁבַעַה יָמִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶם לֹא בָּחַר אֵלָּא יוֹם בְּנֵגְתוֹ, וְהִנְחִילוֹ לְשִׁבְטֵי נַפְתָּלִי, שֶׁנֶּאֱמַר, נַפְתָּלִי שֶׁבַע רְצוֹן וּמֵלֵא בְּרַפְתִּי ה' יָם וְדָרוֹם יִרְשֶׁה (דבר יג כג). שְׁבַעַה מְדָבְרוֹת בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶן לֹא בָּחַר אֵלָּא מְדָבֵר קֹדֶשׁ, וְהַעֲבִיר בּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּשִׁנְאוֹ מִמִּצְרָיִם. שְׁבַעַה עוֹלָמוֹת בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶן לֹא בָּחַר אֵלָּא עוֹלָם שְׁבִיעִי, שֶׁשֶּׁה לְצֵאת וְלֵבֵא, וְאַחַד שָׁבָלוּ שָׁבַת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם. שְׁבַעַה יָמִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶם לֹא בָּחַר אֵלָּא יוֹם שְׁבִיעִי, שֶׁנֶּאֱמַר, וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ (בראש ג ג). שְׁבַע שָׁנִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּמִכֶּלֶן לֹא בָּחַר אֵלָּא שָׁנַת "שְׁמִטָּה".

2
כי יק' צ"ה
ע"ה

1 "וידבר ה' אל משה בהר סיני יעל" ושבַעַה הָאָרְצוֹת שִׁבְתֵּי לְחַיֵּי (בחג א כב) - יִשְׁבַּעַה הָרִים כִּסֵּם הַמְּדָבְרוֹת כֹּה עֵינֵי שְׁמוּעָה אֶצֶל הַר סִינַי וְלֵהוּא כֹּל הַמְּצִיּוֹת נֶאֱמָר בְּסִינַי וְכֹה עֵינֵינוּ בְּעַל בְּרִית הַזֶּה [מובא בלוקטוס בהר סיני על צדקה] כֹּהם יִהְיוּ מְדָבְרֵי הַזֶּה כִּי אֵלֶּה לֵדַע לַפְרִט עֵינֵי שְׁמוּעָה אֶצֶל הַר סִינַי עֵינֵי כֹּה דְאֵתָא בְּפִרְסֵי דְרִי'א כִּסֵּם יִתָּהּ שְׁבַעַת אֲרָצוֹת הָן וְכִסֵּם הַמְּצִיּוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ה' הָרִים הֵם יִתָּהּ הַקְּבִיעָה בְּהַר סִינַי ה' יָמִים הֵם יִתָּהּ חֶסֶם ה' בְּיָמֵי הַשְּׁבִיעִי וְכִסֵּם עֵינֵי "יְשׁוּעָה עֵלֶּה אֶל הָאֱלֹהִים" (שְׁמוֹת יט ג) אִתָּא כֹּה הַשְּׁבִיעִים הַזֵּהִים - בְּאֵתָהּ הַשְּׁבִיעִי הַחַיִּב - אִתָּא כֹּה יִתָּהּ עֵלֶּה לִי ה' כִּתְּהּ עֵרַבְהּ מִשֶּׁהּ בְּשִׁנּוֹת הַשְּׁבִיעִיִת חַבּוּבָה בְּשִׁנּוּטֵי הַשְּׁבִיעִיִת הַחַיִּב - יִתְּתֵבְהּ אֶת שְׁנַי הַחַמְשִׁים שְׁנָהּ וְהָ שְׁרָטוּ הַחַיִּב כִּי אֵין יִתְּתֵבְהּ ה' אֶל מִשְׁחָ - עֵלֵי הַשְּׁבִיעִי בְּאֵתָהּ "בְּהַר סִינַי" - שְׁבִיעִי בְּהָרִים כִּי הִבִּיא אֶל הָאֲרֶץ - שְׁבִיעִי לְאֲרָצוֹת. אוּ וְכִסֵּתָהּ הָאֲרֶץ שְׁבַת לְחַיֵּי יִשְׂרָאֵל לְחַיֵּי ה' כִּסֵּם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁבְתֵּי בְּרַאשִׁיתוֹ הַיָּל כִּסֵּי עֲבָדֵי כִּסֵּם מִשְׁבַּעַת יִתָּהּ הַשְּׁבִיעִי כֹּה יִתָּהּ הַשְּׁמוּעָה עֵינֵי שְׁנַי הַזֶּה יִשְׁבַּעַת הַשְּׁבִיעִיִת שְׁבַת הַזֶּה וְכִסֵּם לֹךְ עֵבֶר שְׁבַתוֹת שְׁנַי וְכִתְּתָהּ שְׁבַת שְׁבִיעִיִת וְכִסֵּם אֶת שְׁנַי הַחַמְשִׁים שְׁנָהּ וְהָוִי מִשִּׁים הַכֹּל הַשְּׁבִיעִיִת הַחַיִּבִים הֵם לְפָנֵי הַקְּבִיעָה.

3

ענה
לצ"ה

מתי אבוא מחו"ל?

1 יהודי מארצות הברית עומד לבוא לארץ. התפנתה לי שנה מעסקי, והחלטתי לבוא לשנה לארץ.

אולם, לפתע חשב שמא עשה טעות, התקשר אלי בבחילה: "שכחתי שזו שנת שמיטה, מה על לעשות? האם כדאי לבטל את הנסיעה? אלוהים אלה לשנה אחרת כבוד שלא להסתכן עם דני שמיטה?"

אם יש לך שנה אחרת לבחור - בחר בשנת השמיטה, אמרתי לו. שנת השמיטה, שנה של קדושה מיוחדת, שנה שבה מצטרפת קדושת שביעית לקדושת הארץ, שנה שבה מתהדרת בארץ "שבתה" - האם תרצה להפסיד שנה שכזו?

4

הב ראו / שאלה

5

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לט

ואמנם כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל מהם לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל וגו', ושתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה,

6 ר' יוחנן פה

7 חינוך

8 משרשי המצוות לקבץ בלבנו ולצור ציור חזק
במה שבחנו צינן חרוש העולם, כי ששת ימים
צפה באת השמים ואת הארץ (ממנו באו) וביום
השביעי שלא ברא דבר - הכתיב מנוחה על
צמח ולפניו חסיד ולצק ולשרש כרפיונו
דבר המצוות אשר נאמרו הכופרים בתורה ובו
נהרסו כל המצוות ונפרצו חומותיה, כגון חובה
עלינו להוציא כל צמחנו יום יום ושנה שנה על
דבר זה למנות שש שנים ולשבת בשביעית,
ובכן לא תסור לעולם הענין מבין ציורנו תמיד,
והוא הענין שאנו מניין ימי השבוע בששת
ימי שבוע והשביעי יום מנוחה ולכן ציור ברור
הוא להקפיד על מה שהוציא הארץ בשנה זו
מלבד השביעה בה כדי שנוכל האדם כי הארץ
שמוציאה אליו תפירה בקל-שנה ושנה לא
תקחה ויגלה מוציא אותם, כי יש ארון עליה
ועל אדוניה, וקשהו הפני הוא מצנה אלו
למקורם. ועוד יש תועלת נמצא בדבר לקנות
בנה שבת התרנות, כי אין נדיב ענין סגלי
הקנה אל הנמול. ועוד יש תועלת אחרת נמצא
בנה שיוסיף האדם בשחון בשם יתברך, כי על
המוצא עם לבבו למת ולתקפור לעולם על גדולי
הקדושות ונחלת אבותיו הנמלים בקל-שנה אחת
ומלמד בקצרה הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק
בי לעולם שבת הנפילות תרבה ולא מעוט השחון.

בתחילת דבריו נתן הרמב"ם טעם אחר: מטרת השמיטה היא דאגה לעניים. שלא כמו במדינות קומוניסטיות, המחלקות את כלל הרכוש בשווה בין התושבים, התורה מאפשרת לאדם להרוויח בהתאם לעבודתו. עם זאת, כדי להגן על העניים, ציוותה התורה על מצוות צדקה רבות: נתינת צדקה, מעשר עני, לקט, שכחה ופאה וכדומה, וכן גם מצוות השמיטה. בשנה זו יהיו כל הפירות הפקר, כדי שעניים יוכלו ליהנות מהם.

אם זהו טעם השמיטה, לכאורה תמוה מדוע מצווה התורה להפסיק לעבוד. אדרבה, היה מקום לצוות על המשך העבודה, כדי להגביר את התפוקה לעניים! אמנם, מעין בסכומים גיוכח שאכן פרשת משפטים, המדגישה את העזרה לעניים, איננה אוסרת עבודה בקרקע אלא רק מצווה להפקירה - "תשמטנה ונטשתה" (שמות כ"ג יא).

אמנם, המכילתא לומדת "תשמטנה - בעבודתה; ונטשתה - באבילתה", ומכאן שלדעתה יש כאן גם איסור מלאכה. ייתכן שהאיסור נובע מן הטעמים האחרים של השמיטה, אולם מ"ר הרב ליכטנשטיין ביאר, שהצורך בהפסקת העבודה הוא בגלל שאנו רוצים לדאוג לא רק למצבו הכלכלי של העני, אלא גם לכך שלא תהיה נותן תחושת עליונות. לכן, בעל השדה איננו עובד בשדה, ועל ידי כך אין נותן. הפירות גדלו מעצמם, והקרקע היא הפקר. העני לוקח מההפקר, ואיננו זקוק לחסדיו של הנותן (בכך גם רמזו השו"תן שעולה מפרשת בהר, רפס' ו-ז).

8 ר' יוחנן

9 (ט) ביום הכיפורים. ממשמע שנאמר ביום הכיפורים איני יודע שהיא בעשור לחדש. אם כן למה נאמר בעשור לחדש אלא... תקיעת בעשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תרועה... ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד. לשון רש"י: והנה הרב מפני בקיאותו בתלמוד והכל לפניו כשולחן ערוך אינו חושש וסותרם הברייתות... והן מטעות לשאר בני אדם שידע הוא וברור בגמרא... כי התקיעות כילין של ראש השנה יום הכיפורים, ואפילו של רשות... מתרות הן בשבת לפי שהיא חכמה ואינה מלאכה... ותוקעין היו בדין תורה בשבת של ראש השנה ושל יום הכפורים בכל מקום. וענין התקיעה בב"ד תקנה רבן יוחנן בן זכאי היא משחרב בית המקדש, לפי שגזרו בה מפני שהכל חייבין... בהק... שופר שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. והתירו... רבן יוחנן בן זכאי בב"ד בלבד... ואק... לזה עיקר בענין הכתוב כלל, ומה שהזכירו תקיעה בכ"ד דוחה שבת. לומר שהיא נעשית בכל יום הכפורים, כי הדחיה ביום הכפורים... שחל להיות בשבת ושחל להיות בהגל אחת היא, שיום הכפורים נעשית... לכל מלאכה בין להתנאה בין לכל המלאכות, וככל מקוב דעה הרב ללמדנו שתקיעת שופר ביום הכפורים נעשית בכל מקום, שצירוש תפירת שופר בכל ארצכם. ללבד שכל יחיד חייב לתקוע ואין התקיעה בבית דין בלבד, כמו התפירה...
10

2

תקנת: 50(9)

אין תוקעים בשופר. - משום שמא יטלנו בידו לילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ד"א ברה"ר והקשה המזרחי ב"ט נמי נגזר שמא יתקן כלי שיר והאריך בזה ולבסוף לא תי' כלום ולעד"נ דקול השופר לא ניתן לשיר אלא לתקועי של מצוה ע"כ לא גזרו כן ועוד נ"ל לתרץ דאין להם לגזור ולעקור לגמרי ד"ת שצותה לתקוע ביום זה בשלמא בשבת לא מתעקר לגמרי כיון שבלא שבת תוקעין ב"ט ונראה שזהו בכלל מה שעשו סייג לתור' ולא לעבור על ד"ת דזהו לעבור על ד"ת לעקרו לגמרי ומה"ט ניחא ב עוד מ"ש ב"י בשם הר"ן מ"ש מילה דדחיה שבת ולא גזרי' שמא יעביר התינוק ד"א ברה"ר ותי' לחלק בין זה לזה בדוחק ולפי מ"ש ניחא דהתור' רבתה בפ"י וביום השמיני אפי' בשבת לא רצו לעקור ד"ת בפ"י משום גזיר' וכיוצא בזה כתבתי בי"ד סי' קי"ז

דברי רש"י, עיי' חתי"ס ומשך חכמה והעמק דבר.

ולכאורה י"ל בפשטות שהנה אין תוקעין שופר בשבת משום גזירה דשמא יעבירונו (ר"ה כט: והובא ברמב"ן הנ"ל). ולכאורה יקשה למה לא גזרינן ביום הכפורים של יובל שלא יתקעו משום שמא יעבירונו. אבל באמת לא קשה שהנה כח גזירת החכמים נובע ממה שאמרו חז"ל ביבמות פט: שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, אבל היינו רק במקום שלא נעקר המצוה לגמרי מכל וכל, עיי' בחדושי המהר"ם פדוואה על הרמב"ם הלי שופר שהקשה למה לא אסרו תקיעת שופר בשבת משום גזירת כלי שיר, ותירץ דכיון דגזירה זו כוללת שבת ויו"ט אי"כ בקיום השבות אין מציאות להעשה כלל ואי"כ על כרחך נדחה השבות כדי לקיים עשה דתקיעת שופר (והובא במג"א או"ח סי' תקפ"ח סק"ד), משא"כ גזירת שמא יעבירונו אינו עוקר העשה כי אם באם יקרה ראש השנה בשבת. ולפי זה אם נגזור על תקיעת יוה"כ של יובל הרי תעקר מצוה זו מכל וכל, ופשוט.

אמנם מנין לנו מקור מן הקרא לענין זה שיש כח ביד החכמים לעקור דבר מן התורה אבל לא מכל וכל, על זה בא הלימוד בתו"כ מייתור הקרא ד"ת תקיעת עשור לחודש דוחה שבת" פי יוה"כ שדינו כשבת, וחייב זה "בכל ארצכם" פי שאין כח ביד החכמים לגזור גזירה לבטל המצוה לגמרי, אמנם "אין תקיעת ו"ה ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם" שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשוא"ת.

10) גמ' טענה

(כה"ט) והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם.

וברש"י ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחודש אי"כ למה נאמר בעשור לחודש, אלא לומר לך תקיעת עשור לחודש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בב"ד בלבד, עכ"ל. וכבר תמה עליו הרמב"ן שידוע הוא וברור בגמ' כי התקיעות כולן של ר"ה ויוה"כ ואפילו של רשות מותרות הן בשבת לפי שהיא חכמה ואינה מלאכה, ואיסור תקיעה בשבת הוא מדרבנן לפי שגזרו בה מפני שהכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתק"ש שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברה"ר וכו' ואין לזה עיקר בענין הכתוב כלל, עיי"ש.

והנה מקור דברי רש"י הוא בתורת כהנים, אבל עיי' תוסי' פסחים (לג: ד"ה לאימת) שכתבו ומילי טובא מפי' מקרא בתו"כ וליתנהו אלא אסמכתא, עכ"ל, וכי"כ בפ"י הרי"ש משאנץ על התו"כ על דרשה זו. וכבר יישבו גדולי עולם

11) יצ"ל טענה

אל תנו איש את אחיו

הו"ה כספרים וביד קטנה על שמואל שקנה פעם מנכרי כד של זהב בתור כד של ברזל, ובשעה ששילם לו ארבעה זהובים בעד הכד הבליע זהוב אחד.

3)

1 כאורה הוא דבר פלא, מדוע הונה שמואל את הגוי, ולא די בכך אלא שגם גזל ממנו זהוב אחד, ובעיקר לשם מה מספרים לנו חכמינו זאת. אמר הגה"ק נתן אדלר זצ"ל הכוונה בדבר היא ממש הפוכה, וחכמינו מספרים בזה את גודל צדקותו של שמואל. ראה שמואל שיש לאותו גוי כד של זהב ששוויו הון רב, ואע"פ כן איננו מבקש בשבילו אלא ארבעה זהובים בלבד. תהה שמואל ולא ידע מה נעשה פה, האם הגוי אינו יודע שהכד עשוי מזהב והוא סבור שאיננו אלא מכרזל, א"כ הרי מן החובה להעמידו על טעותו כדי שלא להונות אותו, או באמת יודע הוא שהכד עשוי מזהב אלא שגנוב הוא אתו ולכן הריהו מוכרו במחיר כה מוזל, שמבקש להתפטר מזה, א"כ הרי מצוה היא לקנותו בממון מועט על מנת להשיבו לבעליו. 11

(12) מע

מה עשה שמואל נתן לו המשה זהובים במקום ארבעה, היינו שהבליע לו זהוב נוסף, על מנת לבחון בזה את הגוי, אם יחזיר לו את הזהוב המיותר, סימן שהוא אדם הגון וכי איננו יודע שהכד עשוי זהב, אזי יוסיף לו את הפרש המגיע לו לפי שיווי הכד, אבל אם לא יחזיר לו את הזהוב המיותר, סימן שהוא גנב, וכי גם הכד גנוב הוא, א"כ מצוה לקנות את הכד בממון מועט ע"מ להשיבו לבעליו, הוא אשר נתכוונו חז"ל לספר לנו עד כמה התנאים והאמוראים הקדושים נזהרו לקדש שם שמים בכל עסקיהם, ומה גדולה היתה חכמתם במעשיהם היומיומיים. 16

מי שמציק ליהודי - משהק באש

לא הינו איש את עמיתו ויראת מאלוקך (כ"ה י"ג)

1 וברשי"י: יולא תונו איש את עמיתו - כאן הזהיר על אונאת דברים, שלא יקניט איש את חברו, לא ישאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ. ואם תאמר, מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלוקך, היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלוקך".

באחת מדרשותיו העלה הגר"י זילברשטיין דבר מענין, הנסוב על דברי הגמרא שבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. המגיד מדובנא מסביר זאת במשל לבן מלך שניתקעה לו עצם בגרונו, והחל משתעל. ולפתע בא שודד ורצה להרוג אותו. היכה בו וטילטלו מהכא להתם ומהתם להכא, ובין לבין יצאה העצם מגרונו של בן המלך. 6

משהגיע הסיפור אל המלך, אמר: את השודד צריך להרוג, משום שביקש להרוג את בני, אבל כיוון שאחרי הכל הוא ולא אחר הציל אותו ממוות בטוח, הרי שגם אני אתן לשכר לבני ולבני בניו אחריו, ואעשיר אותם בעושר רב. 11

וכך היה עם המן. הוא-עצמו ביקש להשמיד להרוג ולאבד, ולכן תלוהו, אבל מאחר וכתוצאה מכך חזר עם ישראל בתשובה רבת, והצליח המן לעשות מה שלא עשו ארבעים ושמונה נביאים ונביאות, זכה שכניו למדו תורה בבני ברק.

דלקת ראות קלה

16 והנה, אמר הרב, לאחר שהדברים הללו נאמרו בציבור, סיפר לי רופא שהחליט לעשות את הדבר בפועל... יום אחד הגיע אליו בחיר שהתדרדר מבחינה רוחנית והתלונן על מיחושים.

הרופא איבתו שיש לו בסך הכל דלקת ריאות קלה, אבל אמר לחולה שהוא תושב מסרטן, ולכן כדאי לו ללכת לבדיקת יביופסיה... עשיתי זאת רק כדי להפחיד אותו, כדי שכשישמע את האבחנה החמורה, יתעורר לאלנה וגחזר בתשובה, אמר הרופא. ואכן, הבחור החל לחשוש לחייו, וחזר בתשובה. הרופא שאל האם עשה כשורה. 21

(13) מע

4

ולכאורה היה נראה בפשטות שהרופא עשה שלא כדין, וזאת רואים מפנינה, שציערה את חנה אחותה, ונפטרו לה 7 ילדים, יבעבור הרעימה, הגם שעשתה זאת כדי להיטיב עם חנה, שתחזור בתשובה ותתפלל לאלוקיה, אבל במציאות - מי שמצער יהודי כמו משחק באש!!! ולכן נענשה.

(14)
שפ

כיוון שכך, גם הרופא עשה שלא כשורה. אלא שמצאתי דבר מופלא בשו"ת ישבות יעקב המספר שבאו אליו פעם שני יהודים לדין תורה, והתשובה היתה ידועה לו מיד, והיה באפשרותו לפסוק הדין בו-במקום, ועם כל זה החליט להשהות קצת את מתן גזר הדין.

הישבות יעקב הסביר זאת בכך כי אם התובע והנתבע היו שומעים שהוא גוזר מיד את הדין, היו עלולים לבזו לדיני ישראל, ולחשוד בהם שאינם מעיינים דיים במקורות ההלכה, ולכן אמרתי להם שישבו אליי בעוד שבוע, סיפר השבות יעקב, למרות שהיה בכך משום עינוי דין.

וקשה, מה ההבדל בין המעשה של פנינה, ובין עינוי הדין של השבות יעקב? והתבן האדר"ת, שבעניינו של השבות יעקב היתה זו טובתם של בעלי הדין, שכן אם לא היו מעניינים את דינם, ומשהים את פסק הדין לשבוע, היו הם-עצמם עלולים להיזק מכך, שכן מי שמוציא לעז על דיני ישראל אין רפואה למכתו, ולכן מותר היה להשהות את דינם ולענותם, כדי שלא תצא תקלה מתחת ידו; אבל אצל פנינה, מי ביקש ממנה לעשות כך לאחותה, הרי היא אינה מכשילה אותה?!

16

בית הכנסת - מקדש מעט

ומקדשי תיבא (כו, ב)

ישנם רבים הטועים בהבנת המושג "מקדש מעט", אבל האמת שמבחינת הקשר שלנו עם הרבש"ע לא השתנה דבר מלפני חורבן בית המקדש לאחריו. צורת בית הכנסת נשארה כפי שהיתה מאז ומקדם, והדברים יובנו יותר על פי משל.

(15)
תפארת
שפ

לפני כשלושים ארבעים שנה ה'טייפ' היה חפץ גדול ומגושם, ממש 'חפצא'... ואילו כיום ה'טייפ' שבידנו קטן הרבה יותר. והנה ודאי אין הכוונה שנטלו סבין ו'חתכו' הצי מה'טייפ', וכך נותר בידינו הצי מה'טייפ' המקורי... כל מה שהיה ב'טייפ' הגדול, נמצא גם ב'טייפ' הקטן, אלא שהכל ממזער.

"מקדש מעט" אינו חלק כלשהו מתוך בית המקדש. זהו בית מקדש שלם בזעיר אנפין! יש בו את כל תלות הקדושה שהיתה במקדש עצמו; בית המקדש היה מקום סגור בו התייחדו כלל ישראל עם השי"ת ואין עוד מלבדו. וכך, עד היום הזה בתוך גלותנו, הדבקות, הקירבה וגילוי אחדותו יתברך בעולמו שהיו בביהמ"ק, לא התבטלו מן העולם, והם נמצאים בשלימותם בבתי הכנסת - "מקדשי המעט" של דורנו, רק בזעיר אנפין, ולכן לא ניתן לשנות בבתי הכנסת שלנו מאומה מצורת המקדש של המקדש, כי אם 'נחתוך' ולו חלק קטן ממנו, שוב אין זה 'מקדש'!

עלינו לדעת שגם בתוך כל הגלות המרה הזו הקב"ה נמצא עמנו, וגם עלינו מוטל להיות עמו באופן מוחלט, ללא כל פניה לעולמות אחרים.

(16)
ה'טייפ'
ה'טייפ'

בתי כנסיות ובתי מדרשות, אין נוהגין בהם קלות ראש כגון: שחוק והתול ושיחה בטילה, ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטיילין בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, * ות"ח ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם, ב מדוחק, * ו"א דבבה"מ אפי' שלא מדוחק שרי (ר"ן פ' בני העיר). * ואין מחשבים בהם חשבונות, א"כ הם של מצות, כגון: קופה של צדקה ופדיון שבויים, ואין מספידים בהם א"כ יהיה ההספד ג לאחד מגדולי העיר, שכל בני העיר מתקבצים ובאים להספידו; ואם צריך ליכנס בהם לצרכו, כגון לקרוא לאדם, יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה, ואח"כ יקראנו, כדי שלא יהא נראה כאילו נכנס לצרכו; ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות, יאמר לאחד מהתיבוקות: קרא לי פסוק שאתה קורא בו או ישהה מעט ואח"כ יצא, שהישיבה בהם מצוה, שנאמר: אשרי יושבי ביתך (תהילים פד, ה) (שיעור הישיבה, כדי הלוך ב' פתחים),

2

17

תשובות

סימן קנא - בית הכנסת וקדושתו

פסקי

רכז

בהם קלות ראש וכו'. וככלל בתי מדרשות, כל מקום שיחדוהו וקבעוהו לציבור לצורך לימוד התורה הקרושה, ואף שאין מתפללים שם ואין שם ארון קודש וכימה וכו', ולא עוד אלא אף תלמוד תורה שלומדים שם חינוקות של בית רבן יש בחדרי הלימוד קדושה, וצריך להתנהג שם בכבוד ובלא שימושי גנאי וכדו', ומה שנוהגים ללמד בחדרים אלה מעט לימודי תול, הרי זה בגלל שיש בהם צורך גם לידעת התורה. ואם רוצים למכור מוסדות אלו לצורך שימושי חולין - עיין לקמן סי' קנ"ג אות כ"ה.

שיחת חולין ודברים בטלים בביהמ"ד ובביהמ"ד
ג. שם: אין נוהגין בהם קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה. ובהז"ק (פי' תרומה ופי' ויקהל) מפליג מאד בחומר העונן ה"ל"ק "מאן דמשתעי (מדבר דברי חולין) כבי בנישמת אנהיג קלנא בשכינתא, ועל דא מתעברי ישראל בגלותא, ולנת ליה חולקא באלקי ישראל", וקדמונינו בספרי המוסר⁹ הוסיפו עוד דברים מבהילים על חומרת העונן הזה, והעונש הנורא של הורבן בתי כנסיות ומדרשות עקב עונן זה, והשכר

הגדול של מי שי כנסיות ובתי מדרש וכתב בערוך ה מקילים שלא בש בביהמ"ד וביהמ"ד כהיתר, משום ש ודעימה (שיתבאר שבחול"ל על תנאי לדברים שמוכרחים כל אחד לפי עני לגבי בתי כנסיות בתי מדרשות הפ כשעת הקמתם של וביהמ"ד אלא בי אות כ"א) יהיה י אך גם בניד לגמרי, כי הרי א תורה ותפילה, ו לצורך דבר המו בטלים וכ"ש שח ולזול בקדושת ו כ"ש כשבת קודי בחילול שבת ר"י
10. עיין בביהמ"ד בשם מסגרת השי בטלים שחוק ולו מנח"י סי' י"ד, ש י"ב, וכולם הסכימו בענין גיבה המחיי בדבריהם שכל זה מגולים. 14. ב הדור ובניהם היו הנשים לאנשים דבתי כנסיות ואג ואף אם צריך שי לעבור לגור במק שבזמניהם לא ד למעלה סמוך לו דעת השלחן הו

6. משני סקיד. 7. שו"ת מביט ח"ב סי' קע"א. ובסי' חסד לאלפים ריש סי' זה "הבתים שלומדים בהם התענוקות יש להם קדושה, ואפשר יותר מביהמ"ד דהרי אמרו (שבת ק"ט): דקאים עלמא על הכל פיהם ובהאי יש שם השראת השכינה וצריך לנהוג כבוד במבואר לענין בתי מדרשות, ובקב הישר פרק ע"ב מביא דברי הוזהר חדש (פי' לך דף ל"ב) רשבי כשהיה הולך לראות הנערים בבית רבן היה אומר הולך אני לראות פני השכינה וכו', ומסיים הקב הישר יעל כן צריך המלמד לשום אל לבו שהשכינה שוכנת אצלו ועשה מלאכתו באמונה וכו' ויראה שיהיה החדר אשר לומדים שם התענוקות נקי וטהור ככל לכלוך וכו' כי זה נקרא מחנה שכינה, עכ"ל. 8. דבר זה כבר נפתח בגאונים כמובא בס' אוצר הגאונים [מגילה כ"ח]: ובספר העיתים [עמ' ר"ח] בשם רב האי גאון שמוחר ללמד לתענוקות תשביד בביהמ"ד אגב לימודי תורה גב כתב לשון המדינה וחשבון אבל שלא אגב לימודי קודש אלא רק זה אינו נכון, ובשרית רב פעלים ח"ב סי' כ"ב מהמיר שלא ללמוד עם הילדים לימודי חיל בכיתות הלימוד, אך כבר העירו עליו בשו"ת אור לציון ח"ב הל' ביהבי פ"י ובשרית צ"א ח"ט סי' ט"ז שאין המנהג להחמיר בזה, וכאמור כי לימודי חול הם צורך ללימודי קודש, ובשרית צ"א ח"ט סי' ט"ז שאין המנהג להחמיר ולשתות שם, ובעין מה דאיתא להלן בסי' זה (מ"ב סק"ז) התיח מותרים לאכול ולשתות בביהמ"ד, וע"ע בענין קדושת תלמודי תורה בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סי' ל"א (ד"ש בו קדושה בחומה בביהמ"ד), וע"ע מהר"ש ח"ב סי' קט"ז ולבושי מדרות ארח סי' מ"י (דמקילים טפי משום דאין אומרים בהם דברים שבקדושה הצריכים מנוח). 9. עיין ראשית חכמה שער היראה אות מ"ג ואילך, וברוקח "המדבר בביהמ"ד וכו' קורא אני עליו חזי על כל שבני הרעים יכו והוא משיג גבול הבורא, והמדבר עשה באילו הופך אליו עורפו וכו'. מי ביקש זאת מידכם רמז חצ"ה וכו', וז"ל במהמ"ד י"ע בספרו פתח עינים "המדבר שיחת חולין בביהמ"ד ט"ב לו שלא יבוא כל עיקר כי הוא חוטא ומחטיא והשטן מקטרג ואומר היום קצר לו לומר עד שממתין לשעת התפילה, ובספריק אור הישר למהר"ם פאפירש י"ע עמוד העבודה פי"ט "מי שמדבר דברי חול בביהמ"ד אי לו שמראה פירוה או לו שגורע האמונה או לו שאין לו חלק באלקי ישראל ואפילו הוא לאהר התפילה ומגרש השכינה משם, כי אין לה (לשכינה) דירת מנוחה בעם גלותה כי אם בבתי כנסיות שביראלי ובעבור זה שנתן קולו בביהמ"ד כבתי טרטיאות שלהם וכדברים בטלים מכרחת השכינה בעוה"ר לנד ולהתגרש או לו או לנפש, ועונשו שגם הוא יבוא בידי אכזרים אשר לא ימצא מנוחה ומרגוע לנפשו רחמנא לשיוזן מעונשן דילחון לכן כל בעל נפש יהוש לעצמו ואו חאיר נשמתו באור החיים", וע"ע פלא יועץ מערכת ביהמ"ד וכה"ח סק"ח, ועקב קוצר היריעה קצרו כי יש עוד ביד הרבה בספרי מוסר (וכל זה אפילו שלא בשעת התפילה וקריה"ד, והמדברים דיבורי חול בשעת התפילה וקריה"ד גדול עונש מנשוא יוערים בו בדאיתא בשו"ע סי' קכ"ד סעי' ז' ועיין שם בעוה"י ובדע"י דברי התור"ט שגורות ת"ח ת"ט נרמז עקב אי הוזהרות מלדבר בעת התפילה ותיקן מי שצריך עם כל הברכות האמורות בתורה לגור במקו, ובכלל הכתובים בתי מדרשות שמתפללים בהם תמידין כסדרן, וככלל מאתיים ע"ה, וכמבואר בביהמ"ד סי' ג' ד"ה אבל בביהמ"ד וכלקמן סי' קנ"ג אות א' ובהערה ה'.

6